

Recenze

Václav Příhoda a Stanislav Velinský a empirické myšlení v pedagogice

Sborník prací z vědecké konference, konané dne 21. 10. 1999 na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity. Praha 2001, 276 stran. Editoři: K. Rýdl, D. Nejedlá.

Období po roce 1948, kdy S. Velinský odchází mimo republiku již jako renomovaný vědec v oblasti pedagogické psychologie, je obdobím soustavného umlčování významu vědce, navazujícího na odkaz F. Čády, F. Krejčího a později O. Chlupa. Po r. 1989 se krátkodobě vrací do vlasti z univerzit v USA a v Anglii. Vážíme si jmenovitě publikace *Individuální základy sociální pedagogiky* (Brno, 1927), *Tři přednášek o individualizaci* (Praha, 1933) a překladu statí E. Claparèda a A. Ferriera. Rýdlova úvodní studie se zabývá Velinského pojetím pedagogiky jako části kulturní práce.

Další část sborníku je věnována V. Příhodovi a pedagogice reformních škol. J. Cach hodnotí Příhodovo celoživotní dílo v komparaci s dílem O. Chlupa a obě díla charakterizuje jako dva sloupy pedagogiky v období meziválečném i po r. 1945, kdy v politickém dění má převahu O. Chlup a V. Příhoda je jednostranně označován jako nositel ideologie tzv. reformismu. K. Rýdl hledá cestu k porozumění smyslu díla V. Příhody jako inspirace pro reformní pedagogii.

V. Krejčí se zabývá přínosem V. Příhody k teorii a praxi vzdělávání učitelstva.

Svérázným příspěvkem je stať V. Spěváčka *Jak šel čas v životě a díle V. Příhody*, jež je dialogem učitele se žákem o české pedagogice (včetně období po r. 1945). K. Žáková, studentka FF UK v Praze, hodnotí v těchto souvislostech bakovský pokus L. Žofkové jako pokus vycházející z úcty k osobnosti V. Příhody a mající v sobě mnohé prvky, jejichž hodnota nemizí ani dnes.

Upozorňujeme i na další příspěvky.

F. Hýbl hledá ozvěny Příhodova díla ve fondech Muzea Komenského v Přerově. R. Váňová charakterizuje některé rysy pedagogického reformismu v rozboru života a díla učitele P. Jirouše a zabývá se řadou problematik tzv. pedagogického reformismu (počínaje časopisem *Pedagogika* po r.

1950). P. Bláha upozorňuje na činnost Milíčova domu v Praze. B. Timková a P. Kompolt publikují poznámky k základním vývojovým tendencím diferenciaci v českých a slovenských školách. Významným edičním činem je uveřejnění dosud takřka neznámých statí V. Příhody (Demokratizace výchovy v Československu a Pedagogická galerie, Historie třiceti učebních let). Jde vesměs o vzácné dokreslení života a díla českého pedagoga. Děkujeme za tyto podněty a řadíme je do celkové koncepce vývoje české pedagogiky.

Josef Cach

Kohoutek, R.: **Poznávání a utváření osobnosti**

1. vyd. Brno: CERM, s. r. o., 2001, 257 s. ISBN 80-7204-200-9

Nejen poradenským psychologům, pedagogům základních a středních škol, ale i rodičům je určena další publikace Rudolfa Kohoutka, významného českého odborníka v oblasti poradenské psychologie a dlouholetého vysokoškolského učitele. Na knižní trh se tak dostává přehledná, teoreticky kvalitní a v praxi přínosně použitelná kniha, jež je výsledkem dlouholetých odborných teoretických i praktických zkušeností autora.

Publikace je vhodně logicky rozčleněna na dvě základní části (část A – Poznávání osobnosti, část B – Utváření osobnosti). Každá z nich se zaměřuje na dílčí odbornou problematiku, přičemž obě části působí obsahově vyváženě.

V oblasti **Poznávání osobnosti** autor zpočátku představuje základní metody poznávání osobnosti (kap. 1), které rozděluje do tří skupin na subjektivní, objektivní a projekční (s. 6). Dále se zdařile věnuje popisu vybraných, obecně v praxi použitelných, diagnostických metod (kap. 2–5).

Nejprve autor přiklání svoji pozornost k *Poznávání a hodnocení* (kap. 2), přitom pozorování nejdříve obecně charakterizuje a teprve posléze specifikuje v souvislosti s verbální komunikací (kap. 2.1 – *Pozorování při verbální komunikaci*) i s komunikací nonverbální (kap. 2.2 – *Pozorování při nonverbální komunikaci*). Dále se autor detailně soustřeďuje na oblast *Pozorování v zátěžových situacích* (kap. 2.3), přičemž v této souvislosti neopomíjí ani umění asertivity (s. 25), či obecné přizpůsobování mechanismům jedince (s. 26–29) nebo aktivní a pasivní přizpůsobovací operace (s. 29–36).

Hodnocení autor chápe jako „vyjádření pozorovatele o duševnu či chování nebo činnosti pozorované osoby s cílem osobu ovlivnit“ (s. 36). Uvádí nejběžnější posuzovací metody (s. 36–38) a možné chyby při posuzování (s. 38–39). V souvislosti s výchovou a vzděláváním ve školách autor podtrhuje význam vypracování charakteristiky osobnosti žáka (s. 39–53) a uvádí návrh kritérií, podle kterých lze chování a projevy osobnosti žáka hodnotit.

Rozhovor (kap. 3) je autorem pokládán „za pravděpodobně nejdůležitější, nejnáročnější, nejstarší a nejčastěji používanou metodu pro získání informací“ (s. 54). Proto ji podrobně specifikuje. Vysvětluje jak *Pojem rozhovor* (kap. 3.1), tak i *Druhy rozhovoru* (kap. 3.2), *Požadavky na tazatele* (kap. 3.3), objasňuje *Přípravu na rozhovor* (kap. 3.4) a popisuje jednotlivá *Stádia rozhovoru* (kap. 3.5).

Mezi představované diagnostické metody autor následně zařazuje *Dotazník* (kap. 4), který jednak definuje (kap. 4.1), pak popisuje *Otázky v dotazníku* (kap. 4.2), *Dotazníkové průzkumy* (kap. 4.3) a vysvětluje také *Požadavky* kladené na tuto metodu (kap. 4.4).

Tematický okruh Poznávání osobnosti je uzavřen kap. 5 – *Didaktické testy*. Autor zde vyjadřuje přesvědčení, že „didaktické testy jsou jednou z cest ke zvýšení efektivity a racionalizace kontrolního ověřování a hodnocení vědomostí žáků, ke zvýšení objektivitu výchovně vzdělávací práce učitele a nepřímo i ke zvýšení efektivity učební činnosti žáků“ (s. 83). Nejprve didaktické testy obecně charakterizuje (kap. 5.1) a uvádí stěžejní informace z *Historie didaktických testů* (kap. 5.2). Následně didaktické testy klasifikuje (kap. 5.3), vyslovuje důležité požadavky na ně (kap. 5.4), zamýšlí se nad *Testovými položkami* (kap. 5.5) a vyjadřuje názory na *Možnosti využití didaktických testů* (kap. 5.6).

Oblast **Utváření osobnosti** je tvořena šesti kapitolami (kap. 6–11), z nichž každá se zabývá konkrétním odborným problémem. Výsledkem je tak přehledné představení důležitých momentů, které významně přispívají k formování osobnosti jedince.

Klíčovou roli mezi sociálními skupinami, které jedince sociálně determinují, autor přisuzuje rodině. Proto je kap. 6 – *Rozvoj osobnosti v rodině* – koncipována jako ucelené pojednání o rodinném prostředí (s. 99), o charakteristikách současné rodiny (s. 100), o jejím bydlení (s. 100–101), o funkcích, které plní (s. 101–107), o typech rodin (s. 107), jejich členech (s. 110–115) a dalších důležitých atributech.

Konfliktové situace a jejich řešení (kap. 7) podstatně přispívají k rozvoji a utváření osobnosti a autor je pečlivě rozebírá. Rozlišuje interpersonální a intrapersonální konflikty (s. 118–120), popisuje čtyři fáze adekvátního modelu řešení konfliktu či problému (s. 121–122), zaměřuje se dále na diskusi, jako aktivitu, která má ráz kolektivního řešení problému (s. 122–123), a zabývá se též předcházením konfliktů (s. 123–126). Kapitola je uzavřena pasáží o normách chování jedince (s. 127–131).

Vzhledem ke skutečnosti, že „u významného procenta dětí a mládeže dochází k problémovému vývoji osobnosti pod vlivem mnoha různých faktorů“ (s. 132), zařazuje autor do publikace též kap. 8 – *K problematice závad a poruch osobnosti*. V ní se vyslovuje jak *K teorii difícilit* (kap. 8.2), tak také

přehledně a systematicky klasifikuje problémové děti a mládež (kap. 8.3) a naznačuje též *Prevenenci a nápravu závad a poruch chování* (kap. 8.4).

V kap. 9 – *Psychologie a péče o zdraví*, jsou autorem úspěšně specifikovány pojmy zdraví (s. 151–152), nemoc (s. 152–154), defekt (s. 154) a dysbióza (s. 154). Příčiny poruch zdraví (kap. 9.2) autor spatřuje ve faktorech získaných (Získané poruchy – s. 155–157), vrozených (Vrozené poruchy – s. 157–158) a dědičných (Dědičné poruchy – s. 158–160). V kapitole 9.3 – *Osobnost a zdraví* – autor představuje tři různé typy osobnosti: osobnost typu A, osobnost typu C a osobnost typu B, která na rozdíl od obou předchozích vykazuje zdravý způsob chování. Mezi *Psychologická zdravotní opatření* (kap. 9.4) pak vhodně zařazuje kognitivní techniky predefinování (např. asertivitu – s. 165–167) a způsoby ovládnání a transformaci emocí (s. 167–168).

„Jedním z nejdůležitějších klíčů k poznání člověka je postižení úrovně jeho sebepoznání, jeho sebeúcty a jeho sebehodnocení“ (s. 168). Proto se autor v kap. 10 – *Sebepoznání a sebehodnocení* – následně soustřeďuje na objasnění jejich podstaty (s. 168–173) a z pohledu mnoha odborníků vysvětluje *Strukturu jáství* (kap. 10.2). V této souvislosti neopomíná ani *Poruchy sebehodnocení* (kap. 10.3) či specifikaci *Zdravého sebehodnocení* (kap. 10.4).

Bohaté teoretické i praktické zkušenosti autora z oblasti poradenské psychologie jej opravňují ke koncepci obsahu kap. 11 – *Pedagogicko-psychologické poradenství*, v níž se zejména věnoval historii, ale i současnosti tohoto artefaktu v našich národních podmínkách (s. 196–211). Prezentace brněnského modelu diagnostického postupu (s. 211–217) na konkrétním případě názorně dokumentuje ustálený postup při poradenském šetření výukových obtíží dětí v prostředí Pedagogicko-psychologické poradny v Brně.

Seedm odborně fundovaných **Příloh** (s. 219–262) může posloužit budoucím čtenářům publikace jako účinný nástroj pro jejich potřeby poznávání sebe i druhých. Jedná se o tyto materiály: *Záznam rozhovoru*, *Dotazník pro třídního učitele*, *Dotazník pro rodiče*, *Životopis*, *Didaktický test z psychologie*, *Sebehodnocení* a *Škálu pro hodnocení pracovníků*. Všechny navazují na předchozí odborný text publikace a lze je chápat jako jeho praktické vyústění.

Použitá a doporučená literatura (s. 263–267) je jednotným a vyčerpávajícím zdrojem literárních pramenů (164), vážících se k zaměření publikace, ve které **Jmenný rejstřík** (s. 269–271) a **Věcný rejstřík** (s. 273–274) pomohou čtenáři ke snadnější orientaci.

Text publikace je koncipován jednoznačně a srozumitelně, s důrazem na jeho logickou strukturu, grafické zpracování je na vysoké úrovni.

Rudolf Kohoutek předkládá odborné i laické veřejnosti nosný výběr primárních odborných problémů, jimiž se ve svém dosavadním profesionálním

životě zabýval. Právě ony mohou být cenným zdrojem informací a také inspirací pro mnohé odborníky i laiky, koncentrující se na oblast poznávání a formování osobnosti člověka.

Dana Linhartová

Šikulová R., Müllerová, L.: Cvičebnice obecné didaktiky pro studenty učitelství

Ústí nad Labem: UJEP, Pedagogická fakulta, 2001.

Studijní text „Cvičebnice obecné didaktiky pro studenty učitelství“, který vydala Pedagogická fakulta v Ústí nad Labem v roce 2001 by měl být pro studenty učitelství inspirací při osvojování základních didaktických dovedností, které jsou nezbytné pro zvládnutí role budoucího učitele.

Publikace je rozčleněna do jedenácti hlavních kapitol, zahrnujících jednotlivé okruhy problematiky obecné didaktiky. Jednotlivé kapitoly jsou uvedeny úvodními podněty, studenti v nich mají za úkol písemně formulovat předchozí vědomosti a zkušenosti. Na tato úvodní zjištění vědomostí o daném tématu navazuje stanovení cíle kapitoly a její osnova, která jasně vymezuje předkládané teze jednotlivých kapitol. Následuje samotný studijní text, doplněn konkrétními úkoly pro aktivní zapojení studentů, které se přímo vpišují do učebních textů. Úkoly, které jsou uvedené v rámečku mají studenty vést ke studiu doporučených pramenů. Samostatná práce, která se má zpracovat písemně doplňuje vhodně opakování studovaných textů. Závěr každé kapitoly doplňuje velmi podrobný seznam doporučené a použité literatury.

Tematika každé kapitoly vychází z terminologického pojmenování jednotlivých pojmů, se kterými se mají studenti v kapitole seznámit, důležité informace jsou uváděné v graficky upravených útvarech. Jednotlivé podkapitoly jsou zpracovány přehledně, obsahově náročně, s mnoha odkazy na odbornou literaturu naší i zahraniční provenience. Autorkám se v jednotlivých kapitolách podařilo přehledně, srozumitelně a logicky shromáždit a strukturovat základy obecné didaktiky pro učitele. Výhodou učebních textů je, že většina kapitol zachovává jednotnou strukturu zpracování.

Učební texty, které je možné používat pro studenty učitelství prezenčních a kombinovaných forem, budou nejvíce vyhovovat distančním formám studia, které jsou u nás zatím málo využívané, ale mají jistě svou budoucnost. Pro tuto formu studia bych se přimlouvala o zpracování tohoto textu na CD-ROM.

Jarmila Pipeková

Durdiak, E.: Psychohygiena mladého člověka

Nitra: ENIGMA, 2001, 149 s.

Předkládaná publikace, jejímž autorem je mladý absolvent slovenské univerzity, se zabývá v současnosti vysoce aktuálním tématem – psychohygienou. Tvoří ji šest kapitol s příslušnými podkapitolami, které tvoří kompaktní myšlenkový celek v rozsahu 150 stran. Autor v knize podává pomocnou ruku při řešení různých problémů, a to nejen mladým lidem.

V první kapitole autor vymezuje základní kategorie pojmů zvoleného tématu. Věnuje se psychologické charakteristice mladého člověka, psychohygieně, duševnímu zdraví, adaptaci a stresu. Po úvodní kapitole následují další části o rodině, škole, sebevýchově, náboženství a společnosti. Kapitoly zachycují skutečně široké spektrum života člověka a obsahují mnoho rad a doporučení jak získat, udržet si anebo znovu nabýt duševní zdraví.

Struktura osnovy umožňuje čtenáři lehce se orientovat v nastolené problematice. Na konci každé kapitoly jsou závěry, které též zpřehledňují celou knihu a dělají ji použitelnou v praxi. Práce má velmi dobrou odbornou úroveň a je psaná jasným, srozumitelným stylem, proto má i širší akční rádius použitelnosti.

Práce může být podněcujícím zdrojem k zamyšlení se nad hodnotovým žebříčkem a životním stylem člověka. Rozšiřuje obzor poznání v oblasti harmonického rodinného spoluzití, v oblasti úspěšného studia, zařazení se do společnosti přesycené informacemi atd. Psychohygienické a jiné poznatky uváděné v knize však upozorňují na to, že člověk nemá být jen pasivním výtvorem různých vlivů, ale především on sám má být spolutvůrcem životního prostředí a aktivním formovatelem vlastní osobnosti.

Práce může být nápomocná všem, kteří se v současné hektické době snaží o harmonický a klidný život.

Rudolf Kohoutek

Mühlpachr, P., Staníček, P.: Geragogika pro speciální pedagogy

Brno: Masarykova univerzita, 2001

Autoři předkládají text, v němž fundovaně vysvětlují konkrétní polohy, z kterých k objasnění problematiky a současně řešení grantu přistoupili. Interdisciplinární přehled analyzují a uvádějí do společenských podmínek v širokém kontextu.

Učební text upozorňuje na rezervy a nastiňuje řešení závažného problému v praxi. Autoři čerpají z teorie i praxe v ČR a na základě zahraniční lite-

ratury navrhuje vhodný metodický materiál. Dosud byl předkládán studijní materiál jen monotematicky v subdisciplínách speciální pedagogiky.

Po stránce obsahové je text koncipován od obecných východisek a základních pojmů k specifickému uvedení obsahu geragogiky. Podrobně je prezentována oblast demencí, s kterou se setkáváme v medicínské literatuře a jen schematicky v psychopedii. Multioborové pojetí demencí je takto přehledně studijně zpracováno poprvé a podává široké učební možnosti speciálním pedagogům a sociálním pracovníkům.

Kapitola „Senioři z pohledu sociální patologie“ vysvětluje specifickou oblast, která musí být týmově řešena na základě kvalitních znalostí problematiky. Zhodnocení současného stavu v ústavech pro seniory postihuje situaci v ČR a teoreticky dokumentuje nedostatky v praxi. Shrnutí (s. 88, 89) vymezuje závěry, které vyúsťují do praxe a jsou nastíněním změn, jakých by mělo být v ČR dosaženo. Na tento teoretický text naváže empirický výzkum, a tím bude teoreticko-empiricky vymezena geragogika jako disciplína z pohledu speciálně a sociálně pedagogického.

Učební text přesahuje obsahem rámec studijního materiálu a studenta dovede k poznání v celospolečenské šíři. „Příručka pro vedení aktivit“ (převzato ze zahraničí) je námětem k modifikované aplikaci v praxi.

Předložený učební materiál považuji za kvalitní a doporučuji, aby byl používán ve studiu speciální pedagogiky, sociální pedagogiky, sociální práce a andragogiky. Doporučuji autorům práci po výzkumu monograficky zpracovat, aby byl její multidisciplinární přesah využit zainteresovanými odborníky v teorii i praxi.

Miroslava Štrébllová

The State and the School. Some European Perspectives.

Articles of the Symposium.

Ljubljana, January 18–19, 2001. Jamnik, A. Mlakar, J. (eds.)
Ljubljana, St. Stanislav's Institution 2001, 113 s. ISBN 961-90325-1-9

V květnu 1999 bylo péči několika ředitelů škol a řady administrativních pracovníků ve Slovinsku založeno Slovinské fórum řídicích pracovníků ve vzdělávání (SEA), které se stalo národní pobočkou Evropského fóra pro řízení a správu školství (EFEA), jež sdružuje národní federace 22 evrop-

ských zemí, mezi nimiž Česká republika zatím chybí.¹ SEA využila nabídky EFEA a uspořádala v Bledu v lednu 2001 výroční konferenci, jejíž součástí bylo i sympozium o evropských zkušenostech a perspektivách vztahu státu a školy. Konference se zúčastnilo 30 delegátů z 20 evropských zemí. Recenzovaný sborník obsahuje příspěvky jednotlivých účastníků sympozia, které bylo zaměřeno zejména na zkušenosti „postkomunistických“ zemí, a vybraných expertů EFEA z jednotlivých profilových zemí EFEA. Výroční konference EFEA a odborné sympozium SEA se konalo v prostorách největšího soukromého vzdělávacího komplexu ve Slovinsku, Institutu Sv. Stanislava, který celou akci zajistil materiálně i organizačně.²

V úvodu konference vystoupil profesor L. E. Watson, který se věnoval smyslu decentralizace a deideologizace vzdělávacích soustav po rozpadu sovětského impéria a závažným změnám v chování se státu vůči školám a vzdělávacím institucím. Za nejvýraznější změnu označil i z pohledu „západních“ zemí pluralizaci vzdělávacích možností, demonopolizaci školství a jeho demokratizaci ve prospěch nejen cílů státních zájmů, ale především veřejného zájmu. V rozsáhlém příspěvku, který byl částečně orientován i historicky, věnoval pozornost různému vývoji vztahů mezi církví a školou, církví a státem a státem a školou. Zdůraznil vzrůstající roli soukromého vzdělávání, zejména s rostoucím vlivem ekonomických kritérií v oblasti školství. V závěru se L. E. Watson věnoval problémům spojených s efektivním řízením a správou rozmanitosti a různorodosti.

Sborník statí dále obsahuje předmluvu J. Mlakara, ředitele základní školy Sv. Stanislava, a zejména příspěvky národních reprezentantů, kteří věnovali pozornost problematice vztahu školy a státu v následujících zemích: Rakousko, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Dánsko, Anglie, Estonsko, Německo, Maďarsko, Irsko, Itálie, Nizozemí, Rusko, Ukrajina a Slovinsko. Pro všechny příspěvky je charakteristické, že se snažily sledovat linie různých forem předávání odpovědnosti státu do rukou samosprávným regionálním nebo obecním zařízením, zřídka přímo školám. Pro postkomunistické země se ukázala být charakteristická značná rychlost této výměny formou decentralizace a autonomizace, u řady zemí západoevropských bylo poukázáno zase na opačný trend, totiž na pokusy o posilování role státu z důvodů ekonomických a regulačních (Anglie, Dánsko, Itálie).

Třetí část konferenčního sborníku obsahuje záznam diskuse plenárního

¹ Autor recenze je ale již 8 let řádným členem Německé společnosti pro správu vzdělávání (DGBV). Podle reakcí řady členů EFEA by byla Česká republika vítána prostřednictvím například AZŠ, nástupkyní AŠM a AŘZŠ.

² Institut Sv. Stanislava disponuje rozsáhlými budovami z 20. let minulého století a v současnosti provozuje církevní základní školu pro 670 žáků, hudební školu pro 100 žáků, internát pro 270 žáků a slovinské kulturní centrum.

jednání, jehož se zúčastnil i dosavadní předseda EFEA A. Lafond z Francie, Jack Derks z Nizozemí jako nastávající předseda EFEA a hlavní moderátor diskuse a 7 dalších účastníků konference. Celá diskuse se věnovala problému rozdílů podoby státních kompetencí v jednotlivých zemích Evropy v oblasti péče o vzdělávání v rámci povinné školní docházky a zvláště mimo ni. Bylo poukázáno i na problém „Nakolik potřebuje vzdělávání státní správu?“, který byl diskutován již několikrát na Evropském fóru pro svobodu ve vzdělávání (EFFE) a kterému byla věnována i samostatná publikace EFFE.

Seznam účastníků sympozia a základní informace o SEA (www.sea.slo) a EFEA (www.efea.org) uzavírají sborník, který obsahuje velmi mnoho podnětných informací a srovnávacích studií k aktuálnímu problému profesionalizace veřejné správy v oblasti školního vzdělávání. Knihu lze doporučit všem studentům pedagogiky, učitelství, ředitelům škol a pracovníkům státní správy i samosprávných institucí.

Karel Rýdl

Studia paedagogica. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity

Řada pedagogická, Series Paedagogika, U 7, Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, 128 str., ISBN 80-210-2814-9, ISSN 1211-6971.

Ústav pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně vydal v roce 2002 sborník prací autorů zaměřených na sociální aspekty výchovy a vzdělávání, kteří působí na různých akademických pracovištích v České republice a v zahraničí. Redakční rada připravila celkem pět příspěvků, pro něž je společný multidisciplinární přístup ke zvoleným tématům. Součástí sborníku jsou dále dvě studentské práce, zprávy z konferencí a výzkumného šetření. Závěr publikace tvoří medailon k životnímu jubileu dlouholeté významné pedagožky brněnského Ústavu (katedry) pedagogických věd docentky Z. Veselé.

Úvodní statí sborníku je práce doc. A. Tokárové (Univerzita Prešov, Slovenská republika) s názvem *Paradoxy globalizácie, vzdelanie a sociálny rozvoj*. Autorka se zabývá trendy ve vývoji globalizace v souvislosti s politickými změnami a probíhající ekonomickou transformací. Upozorňuje na různé negativní i pozitivní jevy, které globalizace přináší do struktury života a současného světa. Zdůrazňuje potřebu evropské integrace při řešení negativních jevů souvisejících s globalizací a jednu z možných cest vidí ve výchově a vzdělávání orientovaných na rozvoj osobního a sociálního potenciálu. Stať je prokládána údaji dokumentujícími prezentované názory. Rozšiřuje spektrum publikačních aktivit doc. A. Tokárové, v nichž se zabývá problémy

globalizace (např. příspěvky na vědeckých konferencích pořádaných Prešovskou univerzitou zaměřených na sociální práci a vzdělávání dospělých).

Polská autorka Alicja Szerlag (Uniwerszta Wrocław, Polská republika) se v druhé stati *Axiologické aspekty multikulturního vzdělávání* zaměřuje na složitou oblast multikulturality. Upozorňuje na nejednost výkladu pojmů v oblasti multikulturní výchovy a vzdělávání. Opírá se o prezentaci různých pojetí, připojuje tabulkový přehled obecných a individuálních cílů multikulturního vzdělávání.

Třetí příspěvek sborníku tvoří kolektivní práce zabývající se kulturou školy. *Kultura školy jako předmět výzkumu* je prací autorů M. Pola, L. Hlouškové, P. Novotného, E. Václavíkové, J. Zounka, působících na Ústavu pedagogických věd (Masarykova univerzita). Obsah příspěvku je zaměřen na fenomén kultury školy z pohledu pedagogického výzkumu. Předkládá roztřídění vybraných a již realizovaných výzkumů do šesti skupin, charakterizuje také metodologické postupy empirických šetření. Příspěvek je inspirujícím zdrojem pro případná obdobně orientovaná šetření v českých podmínkách.

Současný významný pedagog Jan Průcha (dříve Karlova univerzita v Praze, nyní nezávislý expert a konzultant v oblasti pedagogického výzkumu, školství a vzdělávání) analyzuje ve své stati s názvem *Sociální klima ve třídách českých škol: porovnání nálezů z empirických šetření* jednu z možných dimenzí široce chápané kultury školy. Autor věnuje pozornost teorii a terminologii týkající se klimatu školy, nastiňuje koncepci edukačního prostředí třídy. Porovnává některá empirická šetření uskutečněná v zahraničí a v podmínkách českých základních škol. V závěru dochází k optimistickému názoru, že klima v českých standardních základních školách je žáky vnímáno jako vcelku příznivé.

Závěrečná pátá stať má název *Možnosti vzájemné podpory a spolupráce školy a rodiny*. Autoři M. Rabušicová a V. Čiháček (Ústav pedagogických věd, Univerzita Brno) učinili objektem svého zájmu problém spolupráce a komunikace mezi rodinou a školou. Prezентují čtyři zajímavé zahraniční projekty a modely – Celodenní škola, Partnerství školy, rodiny a komunity, Školní rodina, Smlouva rodičů a školy, jejichž prostřednictvím poukazují na možná pozitivní řešení vztahů mezi školou a rodiči.

Další část sborníku připravily autorky K. Šeďová a E. Václavíková. Ve své výzkumné studii předkládají výsledky první etapy projektu s názvem *České a zahraniční grantové nabídky a jejich využívání školami sekundární a terciární úrovně*. Studentská práce Z. Kuncové a K. Šeďové *Obraz školy a školství v českých médiích* vychází z obsahové analýzy příspěvků zabývajících se školstvím v České republice ve dvou denících (MF Dnes a Právo), časopise Rodina a škola a v televizním vysílání stanice ČT 1 a Nova v roce

---

2000. L. Boček se zaměřuje na srovnávací výzkum a podává výsledky svého šetření v příspěvku *Vývoj české vzdělávací politiky a porovnání jejích klíčových témat se vzdělávací politikou Evropské unie v období 90. let*. Součástí sborníku jsou dvě zprávy o mezinárodních konferencích – P. Novotný ECER 2001: Evropská konference pedagogického výzkumu a K. Emmerová ERNAPE 2001: Spolupráce mezi rodinami, školami a komunitami.

Sborník představuje různé oblasti zájmu současné pedagogiky. Pedagogiku ukazuje jako moderní vědu vycházející ze spolupráce s jinými vědními obory.

Dana Knotová